

Kunglig inbjudan

Sommaren 2017 var första gången på över 100 år som Karlskronaborna åter kunde komma nära Karl XI på Stortorget, kungen som har gett staden sitt namn. Ett postament – ett stenarrangemang – har gett honom en tydligare pondus än tidigare.

TEXT & FOTO **THORBJÖRN ANDERSSON**, LANDSKAPSARKITEKT LAR/MSA, PROFESSOR SLU

Den 19 november 1679 landstiger sju män på Trossö i Blekinge skärgård. En av dem är Erik Dahlbergh, krigsrådet, som planlagt flera svenska stormaktsstäder, men den viktigaste personen är kungen själv, Karl XI. Den lilla gruppen har rekognoserat läget för en ny svensk örlogsstad, bättre strategiskt belägen än det nordliga Stockholm. Och det är här som staden ska byggas.

Drygt 200 år senare, den 4 oktober 1897, restes skulptören John Börjesons bronsstaty av kungen mitt på torget i vad som nu är Karlskrona. Det var en era av nationalistisk vurm. De flesta kungastatyer på svenska torg kom till vid denna tid och John Börjeson gjorde flera av dem.

Som skulptör var han angelägen om det rumsliga sammanhanget. Statyn placerades på vad som är ett av norra Europas största torg. Lite beroende på hur man räknar är Stortorget cirka 24 000 kvadratmeter stort. Röda torget i Moskva är 22 000 kvadratmeter, som jämförelse.

Kungen på torget, torget i barockstaden. Karlskronas stadsplan med axlar och strålgator utsågs till Unescos omistliga världsarv nr 560 år 1998. I den

geometriska övning som är Karlskronas stadsplan ligger Stortorget i sammanhangets absoluta mitt, och dessutom på den högsta punkten. Och mitt på torget står kungen.

Karl XI placerades på en konstfärdigt huggen granitsockel som i sig själv är högre än statyn. På sockeln dubbades fast olika texter och ornament i brons där man fick läsa om den viktiga tilldragelsen.

En kort tid efter att statyn rests omgavs den med en stor cirkulär prydnadsplatering, 30 meter i diameter. Då kunde man inte längre gå fram till skulpturen och sockeln, röra vid den eller läsa texterna.

Varje tid medför sina sätt att använda staden. I dag är inte torg längre exercis-

platser, och inte heller så ofta bilparkeringar. Stortorget är i stället en magnifik gest från en svunnen tid, en historisk paradplats. På torget finns dessutom två kyrkor signerade Nicodemus Tessin d. y., samt en handfull andra märkesbyggnader.

I det program för torget som togs fram tillsammans med kommunen utvecklades en tanke om att ge monumentet tydligare pondus på torget genom att placera John Börjesons skulptur med sin sockel på ett postament; alltså ett stenarrangemang av trappor och murar likt dem som man kan se exempelvis i monumentens stad Rom.

Då skulle också det ibland lite ödsliga Stortorget få ett socialt fokus, en fredad

”I dag är inte torg längre exercisplatser, och inte heller så ofta bilparkeringar. Stortorget är i stället en magnifik gest från en svunnen tid, en historisk paradplats.”

Finalist!

STENPRISET
2017

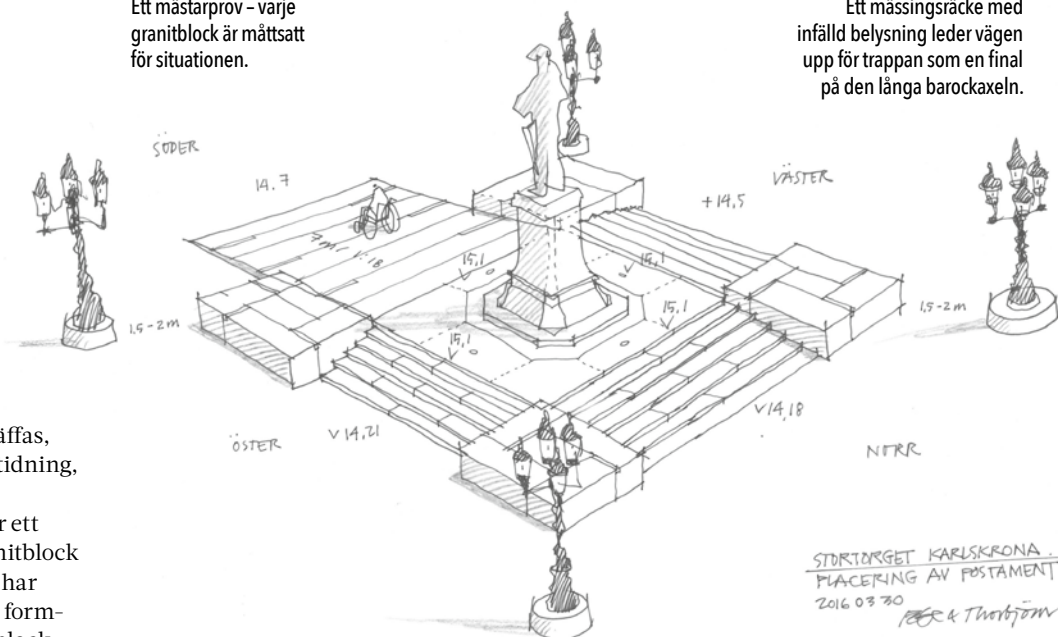
▲ Kandelabrarnas lyktor byggdes om med ljuskällan placerad dold i taket.

▲ Ett mästarprov - varje granitblock är måttsatt för situationen.

▲ Ett mässingsräcke med infälld belysning leder vägen upp för trappan som en final på den långa barockaxeln.

▶ plats att hänga på där man kan träffas, klättra, leka, äta en glass, läsa en tidning, prata med en vän.

Att förfärdiga postamentet var ett prov för stenindustrin. Varje granitblock är måttsatt för situationen och vi har försökt att återuppliva lite av den formmässiga elegans med vilken stenblock skars förr i tiden och avvikit från några räta vinklar. De största blocken väger närmare sex ton. Vid bygget fick kungen stå orörd och postamentet byggdes omkring honom, vilket ställde höga krav även på stenmontörerna.

Stensorten är röd bohus Skarstad, som blev Årets sten 2015. Den är normalt ganska röd, men det lager i berget där brytningen sker just nu har en blek kulör som får den att påminna om vissa sydsvenska graniter. Ytbehandlingen är flammad. De fyra omgivande gjutjärnskandelabrarna placerades ovanpå fasetterade granitsocklar med en polerad, liggande krönring.

Projektet har också inneburit en ny ljussättning för torgets miljö. Kandelabrarnas lyktor byggdes om med ljuskällan placerad dold i taket, varifrån ljuset kastas ner genom en cylinder av perforerad plåt i guldkulör. Den påminner om de brännare som gasljuslyktorna en gång var bestyckade med. Ett mässingsräcke med infälld belysning leder vägen upp för trappan som en final på den långa barockaxeln. Postamentet består av fyra hörnklotsar, tre trappor och en ramp.

Sommaren 2017 var första gången på över 100 år som man kunde komma nära kungen, slå sig ner, gå omkring, komma upp en smula i höjd och skåda ut över det storslagna torget med sina två Tessinkyrkor. Nästan som på Piazza del Popolo i Rom. ■

Projekt: Postament till Karl XI-statyn på Stortorget, Karlskrona.

Beställare: Karlskrona kommun genom stadsarkitekt Hans Juhlin.

Arkitekt: Thorbjörn Andersson, Pege Hillinge, Henrik Fogelclou, Tobias Phersson (Sweco arkitekter), Alexander Cederroth (Black ljusdesign).

Stenleverantör: Hallindens Granit.

Entreprenör: Nilssons Stenhuggeri, Sölvesborg (stenbearbetning), PEAB anläggning (montering).